

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

*Επιμορφωτικό – υποστηρικτικό υλικό
Πράξη: «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις δεξιότητες
μέσω εργαστηρίων» (MIS 5092064)*

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2014-2020» που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και
την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

Η Ομάδα ως Ψυχοεκπαιδευτική και Παιδαγωγική μονάδα: χώρος και τρόπος ανάπτυξης των Δεξιοτήτων 21+ ..... Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.

Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: Τρέχοντα γεγονότα της καθημερινότητας των παιδιών- Στοματική υγεία και Φροντίδα του εαυτού 4

Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: Επίλυση προβλήματος - Διαπραγμάτευση σύγκρουσης στην τάξη 9

Πίνακας με ενδεικτικά παραδείγματα και παραπομπή σε δοκιμασμένα προγράμματα της Σχολικής Ζωής και Σχολικών Δραστηριοτήτων..... 17

Παράρτημα με περιγραφή ενδεικτικών δράσεων 19

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΖΩ ΚΑΛΥΤΕΡΑ – ΕΥ ΖΗΝ

Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων μάθησης και τεχνολογίας μέσα από προγράμματα του Θεματικού Άξονα «Ζω καλύτερα-ΕΥ ΖΗΝ»

Βασιλική Μιχαηλίδου

Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: Τρέχοντα γεγονότα της καθημερινότητας των παιδιών- Στοματική υγεία και Φροντίδα του εαυτού

ΠΛΑΙΣΙΟ. Η ομάδα μας τηρεί το τυπικό της πρωινής συζήτησης στην ομάδα με τις καθημερινές ρουτίνες. Από την έναρξη της σχολικής χρονιάς έχουμε καθιερώσει και τηρούμε το «τελετουργικό» των ανακοινώσεων στην ολομέλεια και το σχολιασμό όσων κρίνουμε σημαντικά και ενδιαφέροντα. Στα νέα των παιδιών δίνουμε ιδιαίτερη προσοχή. Έχουν την αξία των προσωπικών καταθέσεων, με σημασία για τα ίδια, και όχι μία απλή ενημέρωση για γεγονότα της προηγούμενης ημέρας. Τα παιδιά συχνά διατυπώνουν προβληματισμούς, εκφράζουν συναισθήματα, εμπιστεύονται την ομάδα και μοιράζονται αγωνίες, φόβους και βαθιές επιθυμίες. Πολλές φορές, οι ανακοινώσεις τους αποτελούν την αφετηρία για τη περαιτέρω διερεύνηση θεμάτων, όπως συμβαίνει στη συγκεκριμένη περίπτωση.

ΑΦΟΡΜΗΣΗ. Στην πρωινή συζήτηση στην ολομέλεια, κατά την καταγραφή των παρουσιών στον αντίστοιχο πίνακα, διαπιστώνουμε ότι ο μαθητής Α λείπει για δεύτερη συνεχόμενη ημέρα. Αναρωτιόμαστε για τους πιθανούς λόγους της απουσίας του και ρωτάμε αν κάποιος γνωρίζει τι συμβαίνει. Στη συνέχεια, στην τηλεφωνική επικοινωνία με την οικογένεια, ενημερωνόμαστε ότι έχει προκύψει ένα θέμα υγείας, αλλά δε χρειάζεται να ανησυχούμε, αύριο θα είναι μαζί μας στο σχολείο.

Την επόμενη ημέρα, ο μαθητής επιστρέφει και την ώρα της συζήτησης τον ρωτάμε, αν επιθυμεί και ο ίδιος, να μας μιλήσει για το λόγο της απουσίας του. Μας αναφέρει ότι την πρώτη ημέρα είχε έναν δυνατό πονόδοντο που δεν περνούσε και χρειάστηκε να επισκεφτεί τον οδοντίατρο. Δυστυχώς, του «έβγαλε δύο δόντια που είχαν χαλάσει από την τερηδόνα». Συνεχίζει λέγοντας πως, όταν ο γιατρός τελείωσε τη δουλειά του και τον είδε μουδιασμένο και στενοχωρημένο, του χαμογέλασε και είπε: «μην ανησυχείς, θα βγουν καινούρια δόντια, αλλά πρέπει να τα φροντίζεις περισσότερο γιατί αυτά θα είναι μόνιμα και πρέπει να προσέχεις πολύ τη διατροφή σου. Θα μιλήσω και με τη μαμά σου γι' αυτό».

Μέσα από την ανακοίνωση του μαθητή αναδύθηκε ένα θέμα με έντονα βιωματικό χαρακτήρα, συνδεδεμένο με προσωπικές εμπειρίες της καθημερινότητας των παιδιών και του τρόπου που βιώνουν το σώμα τους. Η εμπειρία που μοιράστηκε ο μαθητής Α με την ομάδα εκλαμβάνεται από όλους ως ένα σοβαρό και σημαντικό θέμα που, ως ένα βαθμό, έχει απασχολήσει και άλλα παιδιά στην ομάδα μας και, σίγουρα, μας αφορά όλους, ενήλικες και παιδιά. Ένα θέμα ιδιαίτερα ενδιαφέρον και χρήσιμο για όλους.

Στην εξέλιξη της συζήτησης δίνεται αρκετός χρόνος στα παιδιά για να κάνουν ερωτήσεις, να σχολιάσουν, να καταθέσουν ανάλογες εμπειρίες, να εκφράσουν συναισθήματα όπως π.χ. «φοβάμαι τον/την γιατρό». Ο/Η εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να ρωτήσουν τον συμμαθητή τους για ό,τι θέλουν να μάθουν ή να διατυπώσουν άλλες ερωτήσεις για το συγκεκριμένο θέμα. Για τη διευκόλυνση της διαδικασίας, ο/η εκπαιδευτικός συμμετέχει στη συζήτηση και απευθύνει ένα ερώτημα που διερευνά τις πρότερες γνώσεις και εμπειρίες των παιδιών: «γιατί αρρωσταίνουν τα δόντια και γιατί χρειάζεται να πάμε στον/στην οδοντίατρο;». Τα παιδιά καλούνται να σκεφτούν για τις αιτίες της κατάστασης. Η κριτική σκέψη ενεργοποιείται: από το απόθεμα των πληροφοριών, γνώσεων και εμπειριών τους, πρέπει να ξεχωρίσουν παρόμοια περιστατικά, να τα συσχετίσουν με το ερώτημα, να κάνουν συνδέσεις, να ανακαλύψουν αιτιατές σχέσεις, να καταλήξουν σε μια απάντηση και να τη διατυπώσουν: «Τα δόντια αρρωσταίνουν γιατί...». Ο/Η εκπαιδευτικός σχεδιάζει το πρώτο ιστόγραμμα στον πίνακα και καταγράφει το όνομα και την απάντηση του κάθε παιδιού.

Το διάγραμμα αποκτά δυναμικά σημεία και ξεχωριστό ενδιαφέρον όταν, κάθε φορά που ένα παιδί συμφωνεί με τη απάντηση ενός άλλου, σημειώνουμε δίπλα της ένα σύμβολο (+) κι έτσι το ουδέτερο σχεδιάγραμμα αποκτά τη μορφή μιας «δυναμικής» καταγραφής των

απόψεων. Το συγκεκριμένο αρχείο αναπαράγεται και είναι διαθέσιμο για τον φάκελο επιτευγμάτων (portfolio) του κάθε μαθητή, συνιστά τεκμήριο της αξιολογικής διαδικασίας, όπως και κάθε άλλη συλλογική-συνεργατική καταγραφή κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας του θέματος.

Από το βαθμό συγκέντρωσης των παιδιών στην αφήγηση του μαθητή, τις εκφράσεις τους και γενικά την αντίδραση τους, διαπιστώνουμε ότι έχουμε εντοπίσει ένα σημαντικό θέμα προς διαπραγμάτευση, μία προβληματική κατάσταση προς διερεύνηση. Παραμένουμε στην φάση του προβληματισμού και, αποφασίζουμε πως είναι η κατάλληλη στιγμή να κεντρίσουμε λίγο παραπάνω το ενδιαφέρον της ομάδας, να ενισχύσουμε περαιτέρω τα κίνητρα των παιδιών για εμπλοκή και να κερδίσουμε τους πιο μετριοπαθείς, μεταφέροντας τους σε ένα άλλο περιβάλλον όπου συμβαίνουν παρόμοια γεγονότα. Κι αυτό το επιδιώκουμε με την παρουσίαση και τη δημιουργική ανάγνωση ενός επιλεγμένου βιβλίου που αφηγείται με τρόπο ζωντανό, ελκυστικό και ρεαλιστικό μία σχετική ιστορία. Επιλέγουμε την ιστορία του Πίκολο (Πικμάλ & Μπαάς, 2014), ενός αγοριού μικρής ηλικίας, που ξυπνάει μέσα στη νύχτα κλαίγοντας. Ήδη από το εξώφυλλο του βιβλίου φωνάζει «Άου, πονάω!». Η εστίαση του φακού στο αγόρι και οι γραφιστικές επιλογές στο μέγεθος και το είδος της γραμματοσειράς, αιχμαλωτίζουν το βλέμμα του θεατή και προσδίδουν στο γεγονός την ένταση του κατεπείγοντος!

Επιμελούμαστε το περιβάλλον της τάξης για να βοηθήσουμε τα παιδιά να ανακαλύψουν το βιβλίο και να το επιλέξουν. Φροντίζουμε να βρίσκεται σε περίοπτη θέση για να προκαλέσει τη ματιά τους και το ενδιαφέρον τους, να περάσει στα χέρια τους και να το ξεφυλλίσουν, γιατί επιθυμούμε η πρόταση-πρόσκληση σε διάβασμα να ξεκινήσει από τα ίδια, να είναι δική τους πρωτοβουλία. Είναι σημαντικό να τους δίνουμε ευκαιρίες για ανάληψη πρωτοβουλιών, ή έστω ευκαιρίες να νιώθουν ότι ελέγχουν τη μαθησιακή τους διαδικασία, να αναλαμβάνουν την ευθύνη για την έναρξη και την πορεία της διδακτικής διαδικασίας.

Το βιβλίο προσεγγίζει το θέμα του πόνου με φιλοσοφική διάθεση, άλλωστε ανήκει σε σειρά με τον τίτλο «Ο μικρός φιλόσοφος», και προιδεάζει για την προσδοκώμενη πρόσληψη του ως ένα θέμα που θέτει προβληματισμούς και αναζητά σημασίες σε ένα βαθύτερο επίπεδο. Έχει μεγάλη σημασία για τα παιδιά ότι, από την πρώτη στιγμή, η μητέρα του Πίκολο είναι παρούσα και εξακολουθεί να τον συντροφεύει και στις περισσότερες από τις επόμενες σελίδες για να τον φροντίσει, να τον παρηγορήσει, να τον ακούσει, να του εξηγήσει, να του συμπαρασταθεί και κυρίως να ασκήσει τον παιδαγωγικό της ρόλο, συζητώντας σοβαρά με τον Μικρό (αυτό δηλώνει το όνομά του), αναλύοντας και εξηγώντας με ουσιαστικό λόγο που σέβεται το παιδί, όσα δυσάρεστα, αλλά και ευχάριστα, συνδέονται με τον πόνο στη ζωή μας. Τα παιδιά έχουν πολλούς λόγους να ταυτιστούν μαζί του, να δουν την ιστορία με τα δικά του μάτια, να μουν στη θέση του και να μοιραστούν τους προβληματισμούς του.

Διαβάζουμε το βιβλίο με τα παιδιά παρουσιάζοντας τις εικονογραφημένες σελίδες, περνάμε από το ιατρείο μαζί με τον Πίκολο, επιστρέφουμε στο σπίτι του, θαυμάζουμε το υπέροχο χαμόγελό του και σταματάμε στο σημείο που ο Πίκολο «φωνάζει θυμωμένος: Γιατί να πονάμε; Κανονικά θα έπρεπε να απαγορεύεται!» (Πικμάλ & Μπαάς, 2014:17). Το ερώτημα του Πίκολο είναι κρίσιμο, ένα φιλοσοφικό ερώτημα που μας απασχολεί όλους ανεξαιρέτως! Στο σημείο αυτό, διακόπτουμε την ανάγνωση και κρατάμε την εικόνα του διαμαρτυρούμενου Πίκολο στο κέντρο της ομάδας: θέλουμε να κυριαρχήσει, να δεσμεύσει το βλέμμα των μαθητών μας, να τους απορροφήσει, να πάρουν το χρόνο τους και να παρατηρήσουν προσεκτικά, να σκεφτούν για όσα βλέπουν και όσα μπορούν να υποθέσουν, να αναρωτηθούν αν πραγματικά ο τρόπος του Πίκολο βοηθάει σε κάτι και, στη συνέχεια, να δώσουν τη δική τους απάντηση στο ερώτημα του Πίκολο, «Γιατί να πονάμε;» και να συμπληρώσουν «Τι μπορούμε να κάνουμε για να μην πονάμε;».

Δύσκολα ερωτήματα για τα μικρά παιδιά, γι' αυτό έχει σημασία να θέσουμε τα ερωτήματα στο κέντρο της συζήτησης. Είναι πολύ σημαντικό να ακουστεί η φωνή του κάθε

παιδιού, να μιλήσουν για τις εμπειρίες τους, τις αγωνίες τους, τους φόβους τους, τις σκέψεις τους και να τα καταγράψουμε όλα με κάθε ακρίβεια. Ένας νέος καταγισμός ιδεών και λύσεων αναπτύσσεται στον πίνακα.

Το θέμα, όπως τέθηκε από το μαθητή μας, είναι η υγιεινή του στόματος, που όμως δεν μπορεί να προσεγγιστεί ανεξάρτητα από το γενικό θέμα της φροντίδας του εαυτού, του σώματος ως οργανισμού, για την διασφάλιση της υγείας. Οι στόχοι μας είναι τα παιδιά να μάθουν τους λόγους για τους οποίους πρέπει να φροντίζουν την υγεία τους, να αποκτήσουν καλές συνήθειες υγιεινής και, αν και διαφορετικής υφής, να κατανοήσουν ότι ο πόνος κάποιες φορές είναι αναπόφευκτος. Επιδιώκουμε τα παιδιά να επικοινωνήσουν με κάθε πρόσφορο μέσο, να συνεργαστούν σε επίπεδο ολομέλειας, αλλά και σε μικρές ομάδες, να σκεφτούν κριτικά, να αναζητήσουν αιτίες, να βρουν πως θα μπορούσε να γίνει διαφορετικά για να αλλάξει η εικόνα, να σκεφτούν και να ξαναγράψουν την ιστορία αφαιρώντας τον πόνο, «τι θα μπορούσε να συμβεί για να φύγει ο πόνος μακριά». Να σκεφτούν, να εκφραστούν δημιουργικά και να προτείνουν τις δικές τους ιδέες και λύσεις για το θέμα που μας απασχολεί.

Τα παιδιά πρέπει να αντιληφθούν τη συγκεκριμένη πρόκληση-εργασία ως προσωπική τους υπόθεση με νόημα, ως ένα σημαντικό καθήκον στο οποίο θέλουν να επιτύχουν, να τα πάνε καλά. Να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους στο μέγιστο βαθμό, να καλλιεργήσουν χρήσιμες δεξιότητες για να τα βγάλουν πέρα με τις δυσκολίες της ζωής και να βιώνουν μια καλύτερη καθημερινότητα που τους προσφέρει εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, σιγουριά, ασφάλεια και ικανοποίηση. Να αντιμετωπίζουν δυσάρεστες καταστάσεις με κριτική διάθεση, όπως λέει η μητέρα «... ο πόνος είναι μέσα στη ζωή. Δυστυχώς, υπάρχουν πράγματα που δεν μπορούμε να αποφύγουμε. Πρέπει να ζούμε μ' αυτά ...όπως τα γηρατειά, για παράδειγμα, την κούραση, την αρρώστια, τον πονόδοντο...» (Πικμάλ & Μπαάς, 2014:18).

Στόχος μας είναι τα παιδιά να θεμελιώσουν μια κοινή βάση για τη θεώρηση του θέματος και να διαμορφώσουν τα ερωτήματα που θα καθοδηγήσουν τις έρευνές τους. Τα βοηθάμε να σκεφτούν γι' αυτό το δύσκολο ερώτημα και τους ζητάμε να θυμηθούν «εκείνη τη φορά που πόνεσα πολύ». Τα παιδιά εμπλέκονται με ενδιαφέρον στη συζήτηση και όλα έχουν κάτι να πουν, ένα μικρό ή μεγαλύτερο πόνο να αναφέρουν. Το θέμα τα αφορά άμεσα, έχει νόημα για τα ίδια, σχετίζεται με τις προσωπικές τους εμπειρίες και έμμεσα με αυτές του οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Πολλές φορές οι αναφορές τους αφορούν κάποιο συγγενικό τους πρόσωπο, μεγαλύτερα αδέρφια, γονείς κτλ. Οι ιστορίες για τα δόντια και τον πόνο είναι πολλές, ενδιαφέρουσες και διαφορετικές! Νέες λέξεις μπαίνουν στη συζήτηση όπως, σιδεράκια και μασέλα. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειώσουμε ότι ελλοχεύει ο κίνδυνος η συζήτηση να ξεφύγει σε θέματα που είναι δύσκολο να διαχειριστούμε. Για το λόγο αυτό, ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να είναι καλά προετοιμασμένος, να διαχειριστεί την κατάσταση με ευαισθησία και διακριτικότητα. Είναι σημαντικό να είμαστε πολύ προσεκτικοί και να αποφύγουμε να αγγίζουμε λεπτές πλευρές του θέματος, εμπειρίες που για κάποια παιδιά είναι οδυνηρές και ενδεχομένως να νιώθουν άβολα να μοιραστούν ή ο/η εκπαιδευτικός να θέλει να τα προφυλάξει από την έκθεση ευαίσθητων οικογενειακών δεδομένων. Όπως εύστοχα επισημαίνεται, «οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται σε προνομακική θέση προκειμένου να αξιολογήσουν την πιθανή ευαισθησία ενός θέματος, όταν έχουν γνωρίσει καλά τα παιδιά» (Katz & Chard, 2004: 162) και όταν διατηρούν επικοινωνία και καλές σχέσεις με τις οικογένειες των μαθητών.

Επικεντρώνουμε στους σωματικούς πόνους. Τα παιδιά έχουν πολλά να αφηγούνται προσωπικές εμπειρίες από μικροατυχήματα στο σπίτι, στο πάρκο, στο γυμναστήριο, στην αυλή του σχολείου, στο δρόμο, καυγάδες με τα αδέρφια, παιδικές ασθένειες κτλ. Όλα καταγράφονται με τη ζωγραφική σε ένα προσωπικό «φύλλο περιστατικού» και ο/η εκπαιδευτικός ως γραφέας υπομνηματίζει κάθε μαρτυρία. Ανάλογα με την επιλογή του παιδιού, το συγκεκριμένο φύλλο εκτίθεται στον πίνακα ή φυλάσσεται από το ίδιο στο φάκελο επιτευγμάτων ή στο συρτάρι του. Στη συνέχεια θα επανέλθουμε και θα ζητήσουμε από τα

παιδιά να αναστοχαστούν για το συγκεκριμένο περιστατικό και να σκεφτούν τι θα μπορούσαν να είχαν κάνει προληπτικά για να αποφύγουν τον πόνο, π.χ. ένα παιδί που αναφέρει ένα δυνατό χτύπημα λόγω πτώσης από το ποδήλατο, στη συνέχεια μπορεί να επανέλθει και να προσθέσει ένα κράνος στη ζωγραφική του! Δημιουργική σκέψη!

Για να αποφορτίσουμε το κλίμα και να δώσουμε ένα διασκεδαστικό τόνο στη διαδικασία, παρεμβάλουμε ένα παιχνίδι επικοινωνίας, το γνωστό «παντομίμα». Θα ασκηθούμε σε ένα μη λεκτικό τρόπο επικοινωνίας. Ο εκπαιδευτικός εξηγεί τον τρόπο που παίζεται το παιχνίδι. Κρεμάει μπροστά του την φωτογραφία ενός προσώπου άλλης εθνικότητας και εξηγεί τη σύμβαση του παιχνιδιού με παντομίμα: δεν γνωρίζει τη γλώσσα και δεν μπορεί να πάρει μέρος στη συζήτηση. Θέλει να «μιλήσει» όχι με το στόμα αλλά με τα χέρια, το πρόσωπο και το όλο του το σώμα κάνοντας κινήσεις, δείχνοντας νοήματα και αλλάζοντας εκφράσεις στο πρόσωπο του και οι άλλοι πρέπει να καταλάβουν τι τους λέει. Χρειάζεται να είναι προσεκτικοί, να σκεφτούν με πρωτότυπο, δημιουργικό τρόπο και να ερμηνεύσουν όσα δείχνει. Ο/Η εκπαιδευτικός μπαίνει σε ρόλο και ξεκινάει το παιχνίδι με απλές κινήσεις, εύκολες στην αποκωδικοποίηση, για να κερδίσει το ενδιαφέρον των παιδιών και να χαρούν με τις επιτυχίες τους. Σταδιακά τα μηνύματα γίνονται πιο σύνθετα, π.χ. χτύπησα το πόδι μου και τώρα δε μπορώ να το πατήσω, δάγκωσα τη γλώσσα μου και πονάω, με τσίμπησε μια μέλισσα και τρέχω να βάλω κρέμα κτλ. Στη συνέχεια είναι η σειρά των παιδιών να προσπαθήσουν με τη γλώσσα του σώματος να στείλουν τα δικά τους μηνύματα όπως, μια μπάλα με χτύπησε στο κεφάλι και έπεσα κάτω, έφαγα πολύ παγωτό και πονάει η κοιλιά μου, ακούμπησα κάτι ζεστό και κάηκα, έσπασα ένα ποτήρι και κόπηκα, πάτησα μια μπανανόφλουδα, γλίστρησα και χτύπησα κτλ. Στο τέλος, ζητάμε από τα παιδιά να μας «χαρίσουν» ένα πλατύ, ανοιχτό χαμόγελο και να φωτογραφηθούμε! Μόνο το στόμα! Ένα χαμόγελο πρωταγωνιστής! Το (ψηφιακό) οπτικό υλικό είναι ένα σημαντικό τεκμήριο και ιδιαίτερα χρήσιμο για τη συνέχεια. Μπορεί να εκτυπωθεί, να σημειώσουμε την ημερομηνία και το όνομα του παιδιού και να φυλαχτεί στον φάκελο επιτευγμάτων ή, προσωρινά, στο συρτάρι του.

Μία ακόμη πρόταση για γνωριμία και παιχνίδι με άλλον τρόπο επικοινωνίας είναι η αξιοποίηση του υλικού: «Σύμβολα για το Εγχειρίδιο για την οδοντιατρική φροντίδα ατόμων με επικοινωνιακές διαταραχές» που έχει δημιουργηθεί από το πρόγραμμα ΜΑΚΑΤΟΝ, ένα «ευέλικτο επικοινωνιακό-γλωσσικό πρόγραμμα που υποστηρίζει συνολικά τις δεξιότητες επικοινωνίας λόγου και ομιλίας, με ομιλία, νοήματα και σύμβολα, προσαρμοσμένο στις ανάγκες των χρηστών». Με το συγκεκριμένο υλικό δημιουργούνται κάρτες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε παιχνίδια επικοινωνίας μέσα από τον εικονιστικό κώδικα.

Σε επόμενο εργαστήριο, επιστρέφουμε στο βιβλίο και ολοκληρώνουμε την ανάγνωση. Ο Πίκολο μαθαίνει από τη μητέρα του ότι «είμαστε τυχεροί, γιατί υπάρχουν χώρες όπου, όταν οι άνθρωποι πονάνε, δεν μπορεί να τους βοηθήσει κανείς». Αυτό προκαλεί νέα ερωτήματα και σχόλια και αποφασίζουμε να διερευνήσουμε «από τι πονάνε οι άνθρωποι;» και «ποιοι είναι αυτοί που μπορούν να τους βοηθήσουν;». Μάλλον όχι οι μάγοι, όπως θέλει να γίνει ο Πίκολο όταν μεγαλώσει για να γιατρεύει τα παιδιά που έχουν πονόδοντο χωρίς καν να τους αγγίζει τα δόντια ... (Πικμάλ & Μπαάς, 2014: 21). Όλα τα ερωτήματα, τα σχόλια και οι απαντήσεις των παιδιών καταγράφονται σε χάρτες, αποτυπώνοντας την αρχική κατανόηση του θέματος και τις πιθανές προεκτάσεις της εργασίας.

Με τα πρώτα ερωτήματα σχηματισμένα, μαζί με τους μικρούς ερευνητές της τάξης μας περνάμε στη δεύτερη φάση του project, για να προγραμματίσουμε τις επόμενες δραστηριότητες. Τα παιδιά έχουν την ευθύνη να επιλέξουν το πώς θέλουν να συνεχίσουμε την εργασία μας και, προφανώς, η διακριτική και υποστηρικτική καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού είναι δεδομένη. Θέλουμε να μάθουμε περισσότερα για τα ατυχήματα, τις ασθένειες και όλα όσα προκαλούν σωματικό πόνο. Αναρωτιόμαστε αν ο πόνος χρειάζεται σε κάτι (ως προειδοποιητικό σήμα για κάποιον κίνδυνο), τότε μπορούμε να τον αποφύγουμε και ποιοι μπορούν να μας βοηθήσουν για να τον αντέξουμε ή να τον θεραπεύσουμε.

Το έργο αυτό το αναλαμβάνουν τα παιδιά χωρισμένα σε μικρές ομάδες εργασίας. Βεβαίως, υπάρχουν κάποιοι συγκεκριμένοι περιορισμοί στο ερευνητικό έργο που είναι σε θέση να διεξάγουν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Επιπλέον, απαιτείται η οργανωτική καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού, η ενημέρωση και η συνεργασία με την οικογένεια. Τα παιδιά επιλέγουν, ανάλογα τις προτιμήσεις τους, το ποιοι θα αναλάβουν τι, το πώς θα το κάνουν, το πού μπορούν να βρουν πληροφορίες, το ποιους μπορούν να ρωτήσουν, με ποιον τρόπο θα τις παρουσιάσουν. Έτσι, λοιπόν, προετοιμαζόμαστε για τις επόμενες ενέργειές μας, προγραμματίζουμε την έρευνα μας. Σχεδιάζουμε ένα «πρόγραμμα δράσης», έναν πίνακα με τις ομάδες, το καθήκον που έχουν αναλάβει, την ημερομηνία έναρξης της δραστηριότητας και τα υλικά που θα χρειαστούν. Ο πίνακας είναι αναρτημένος σε κοινή θέα και ενημερώνεται ανάλογα με την πορεία του έργου τους.

Σε συνεργασία με τα παιδιά διαμορφώνουμε ένα «δελτίο συνέντευξης» με δύο πεδία: ένα για να συμπληρώσει ο γονέας με γραφή την απάντησή του και το δεύτερο για να ζωγραφίσει/σχεδιάσει το παιδί κάτι σχετικό. Δημιουργούμε το δελτίο χειρωνακτικά, με χαρτί και με μολύβι και, στη συνέχεια, το σαρώνουμε και το μετατρέπουμε σε ψηφιακή μορφή, το εκτυπώνουμε και το αναπαράγουμε για κάθε παιδί και επιλέγουμε και ένα δεύτερο τρόπο αποστολής του. Το αποστέλλουμε κάνοντας χρήση της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας στη διεύθυνση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου των οικογενειών ή το αναρτούμε σε ψηφιακό χώρο σχολείου, όπως το ιστολόγιο. Επιστρέφοντας τα παιδιά στο σπίτι, ενημερώνουν τους γονείς τους και επισκέπτονται το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή/και τον ψηφιακό χώρο του σχολείου για να βρουν περισσότερες οδηγίες σχετικά με την εργασία που έχουν αναλάβει, τη «συνέντευξη της μιας ερώτησης» και, με τον τρόπο αυτό, οι γονείς εμπλέκονται στην εξέλιξη του project.

Τα παιδιά επιστρέφουν τα «δελτία συνέντευξης» με τις πληροφορίες που συγκέντρωσαν από το οικογενειακό τους περιβάλλον και τη δική τους εικαστική επιμέλεια (μετασχηματισμός-δημιουργία). Το κάθε ένα παρουσιάζει τα κεντρικά σημεία του δελτίου του στα άλλα παιδιά της ομάδας (τεκμηρίωση, αποδελτίωση-κριτική σκέψη), ακούει προσεκτικά τα σχόλια τους και, αν χρειαστεί, δίνει διευκρινίσεις. Την ίδια στιγμή έχει την ευκαιρία να αναστοχαστεί για το έργο του και να αποφασίζει αν θέλει να συμπληρώσει ή να διορθώσει κάτι. Νέες ερωτήσεις έρχονται στο προσκήνιο και η διαδικασία μπορεί να εξελίσσεται όσο διαρκεί το ενδιαφέρον των παιδιών και έχουν τη διάθεση να συνεχίσουν την έρευνα στο ίδιο θέμα, περνώντας σε άλλες πτυχές του όπως η υγιεινή διατροφή, η σωματική άσκηση, η πρόληψη ατυχημάτων κτλ.

Παράλληλα, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να κρατάει τις δικές του σημειώσεις στο «Παιδαγωγικό Ημερολόγιο», από την παρατήρηση των διατροφικών συνηθειών των μαθητών σε διάστημα, π.χ. μιας εβδομάδας, και να συμπληρώνει τα δεδομένα σε έναν πίνακα διπλής εισόδου με τα ονόματα των παιδιών και τα είδη των τροφών που κατανάλωσαν στο δεκατιανό ή/και το γεύμα, τις προτιμήσεις σε κινητικό παιχνίδι κτλ. Οι καταγραφές αυτές θα αποδειχτούν χρήσιμες στη συνέχεια, όταν χρειαστεί να συγκρίνουμε και να αξιολογήσουμε τις συνήθειες και τις συμπεριφορές πριν και μετά την ολοκλήρωση του project.

Ο/Η εκπαιδευτικός θέλοντας να διευκολύνει τα παιδιά να αποκτήσουν νέες πληροφορίες και γνώση, μπορεί να απευθυνθεί σε εμπειρογνώμονα όπως διατροφολόγος, γυμναστής, αθλητής, γιατρός, νοσοκόμος, έμπορος ειδών υγιεινής διατροφής κτλ., ή ειδικό φορέα του αντικειμένου όπως Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός (ατυχήματα στο σπίτι), Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο (Πρόγραμμα ΕΥ ΖΗΝ), Κέντρο Έρευνας και Πρόληψης Παιδικών Ατυχημάτων, Ινστιτούτο Υγείας Παιδιού-Τομέας Προαγωγής της Υγείας στα Σχολεία, Unicef (για τα παιδιά που δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας) κτλ., και να απευθύνει πρόσκληση σε συνάντηση γνωριμίας και ενημέρωσης, δια ζώσης ή διαδικτυακά. Τα παιδιά προετοιμάζουν ερωτήματα σχετικά με όσα θα ήθελαν να τους μιλήσει ή να τους παρουσιάσει

ο ειδικός που πρόκειται να προσκαλέσουν, για όσα τα απασχολούν και θα ήθελαν να μάθουν περισσότερα.

Η συνέχεια του project επαφίεται στο ενδιαφέρον των παιδιών και στην πρωτοτυπία των ιδεών τους, στο «ταλέντο» του/της εκπαιδευτικού να εμπυχώνει, να ανατροφοδοτεί, να παρέχει διαλείμματα εκτόνωσης με δραστηριότητες που δίνουν ευκαιρίες για έκφραση, δημιουργία, παιχνίδι, αυτοσχεδιασμό, πρωτοτυπία και διασκέδαση.

Παράδειγμα εφαρμογής της μεθοδολογίας υλοποίησης: Επίλυση προβλήματος - Διαπραγμάτευση σύγκρουσης στην τάξη

ΠΛΑΙΣΙΟ. Η σύγκρουση μεταξύ δύο παιδιών ξεκίνησε την ώρα των ελεύθερων δραστηριοτήτων όταν το ένα «εισέβαλε» στην ομάδα παιχνιδιού που έχει ήδη διαμορφωθεί από μια ομάδα 3 παιδιών-φίλων. Το άλλο παιδί αρνείται με έντονο τρόπο στον εισβολέα να παίξει μαζί τους και απαιτεί να φύγει. Ξεκινάει μια λογομαχία, το παιχνίδι διακόπτεται και διαταράσσεται το ήρεμο, έως εκείνη τη στιγμή, κλίμα της τάξης. Μέσα στην αναστάτωση που δημιουργείται ένα από τα παιδιά απευθύνεται στον/στην εκπαιδευτικό για να δώσει λύση και μεταφέρει το περιστατικό λέγοντας: «δε θέλουμε να παίξει μαζί μας, γιατί είναι κακό παιδί και όλο μας χαλάει το παιχνίδι!». Το άλλο παιδί ακούει τα παράπονα κι αρχίζει με τη σειρά του να φωνάζει, «εσύ είσαι κακό παιδί, που δε με αφήνεις να παίξω και όλο με διώχνεις!». Το θέμα είναι σοβαρό. Ο/Η εκπαιδευτικός τους ζητάει να προσπαθήσουν να βρουν μία λύση μεταξύ τους και, στη συνέχεια, αν το επιθυμούν, μπορούν να φέρουν το θέμα για συζήτηση στην ολομέλεια. Το παιχνίδι σταματάει, και τα δύο παιδιά είναι συναισθηματικά φορτισμένα και η δυσαρέσκεια είναι διάχυτη στην ατμόσφαιρα.

ΑΦΟΡΜΗΣΗ. Το περιστατικό μάς δίνει την ευκαιρία να αξιολογήσουμε το βαθμό ανάπτυξης ορισμένων βασικών δεξιοτήτων στην ομάδα, καθώς και το βαθμό επιτυχίας των δραστηριοτήτων ταυτότητας, γνωριμίας, εμπιστοσύνης, ανάπτυξης κοινωνικότητας και σύνδεσης στην ομάδα, που έχουμε εφαρμόσει έως τώρα, ενδεικτικά αναφέρουμε: «Ανακάλυψέ με!», «Ιστορίες ονομάτων» & «Αυτός είμαι εγώ» (Plummer, 2012), «Το πορτρέτο μου» & «Είμαστε μοναδικοί» (Χατζηχρήστου, 2011), «Δώστε τους αγκώνες» (Jayaraja & Tielemans, 2011) και να σχεδιάσουμε εκ νέου κάποιες παρεμβάσεις για να θεραπεύσουμε ανεπιθύμητες συμπεριφορές που δημιουργούν εντάσεις στα παιδιά που τις βιώνουν. Είναι σημαντικό οι δραστηριότητες που τονώνουν το αίσθημα της προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας και ενισχύουν πολλαπλές δεξιότητες χρήσιμες για τη λειτουργία της ομάδας να διεξάγονται καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς.

Το θέμα εισάγεται στην ολομέλεια. Το κλίμα δεν έχει εκτονωθεί, τα δύο παιδιά δεν έχουν καταφέρει να λύσουν τη μεταξύ τους σύγκρουση και κάποια άλλα σπεύδουν να ενημερώσουν τον/την εκπαιδευτικό για το περιστατικό. Για τη διαπραγμάτευση στην ομάδα, ακολουθούνται τα βήματα της μεθόδου επίλυσης προβλήματος, όπως προτείνεται για το πλαίσιο του νηπιαγωγείου.

Στόχος είναι τα παιδιά να αναγνωρίσουν, να εκφράσουν και να διαχειριστούν τα συναισθήματά τους, και να διαπραγματευτούν στην ομάδα μία προβληματική κατάσταση κοινωνικού χαρακτήρα, αποδεκτούς και μη αποδεκτούς τρόπους συμπεριφοράς, αναπτύσσοντας τις κοινωνικές, επικοινωνιακές και συνεργατικές τους δεξιότητες και τις δημιουργικές τους έξεις για έκφραση. Επιδιώκουμε τα παιδιά να μάθουν να λύνουν τα προβλήματά τους μόνα τους, να προσδιορίζουν και να διατυπώνουν το πρόβλημα, να μιλάνε ανοιχτά για όσα έχουν συμβεί και το πώς νιώθουν για αυτά, να συνειδητοποιούν ότι υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι για να λύνουν ένα πρόβλημα, να καταβάλλουν επίμονες και ειλικρινείς προσπάθειες, να σκεφτούν επαγωγικά/κριτικά για τις πιθανές συνέπειες κάθε

προτεινόμενης λύσης και να καταλήξουν στη λύση που θεωρούν ότι μπορεί να είναι αποτελεσματική.

Θέτουμε το συμβόλαιο της ομάδας, συγκεκριμενοποιούμε το πώς θα εργαστούμε και το θέμα που έχουμε να διαπραγματευτούμε. Στη συνέχεια, καλούμε τα δύο παιδιά που ενεπλάκησαν να μιλήσουν για το γεγονός και βοηθάμε με ερωτήσεις για να συλλέξουμε τις πληροφορίες που χρειαζόμαστε σχετικά με τη σύγκρουση. Έχει σημασία τα παιδιά να μιλήσουν για τα συναισθήματά τους κι εμείς να τα ακούσουμε με προσοχή και ενσυναίσθηση, να μη βιαστούμε να δώσουμε μια λύση ανακοινώνοντας τι είναι «σωστό» και τι είναι «λάθος» ή παραπέμποντας στους «κανόνες της τάξης». Χρειάζεται να δώσουμε χρόνο στα παιδιά και να τα εμπιστευτούμε ότι μπορούν να βρουν τη λύση μόνα τους.

Ο/Η εκπαιδευτικός, αφού ακούσει τις «μαρτυρίες» των παιδιών, που καταλήγουν στο ότι αποκάλυψε το ένα το άλλο «κακό» παιδί, αποφασίζει να εμπλέξει και την υπόλοιπη ομάδα στη συζήτηση. Γράφει στον πίνακα ή σε χαρτί, στην κεντρική θέση, τις λέξεις «κακό παιδί» και εξακτινώνει, σε αντίθετη κατεύθυνση, τις δύο «κατηγορίες»: «μας χάλασε το παιχνίδι» και «με διώχνει από το παιχνίδι». Ζητάει από τα παιδιά να ανακαλέσουν τις δικές τους εμπειρίες, να σκεφτούν «τότε που...» τα ίδια, κάποιο άλλο παιδί, ακόμα και ήρωας σε ιστορία ή ταινία συμπεριφέρθηκε με τρόπο που θεωρείται ότι είναι «κακό παιδί». Ο /Η εκπαιδευτικός, ακούει προσεκτικά, ζητά διευκρινίσεις όπου χρειαστεί και καταγράφει τις αναφορές των παιδιών στο ιστόγραμμα, καλύπτοντας όλη την απόσταση μεταξύ των δύο αρχικών αναφορών. Όταν ολοκληρωθεί η συγκεκριμένη δραστηριότητα, διαβάζει δυνατά όλες τις καταγραφές και ζητά από τα παιδιά να επιβεβαιώσουν όσα έχουν λεχθεί. Θέτει το ερώτημα «έχετε συμπεριφερθεί κι εσείς με κάποιον από αυτούς τους τρόπους;» Αντίστοιχα, σημειώνει δίπλα σε κάθε πρόταση ένα σύμβολο για να βοηθήσει τα παιδιά να αποκτήσουν μια καλύτερη εικόνα για όσα μπορεί να επαναλαμβάνονται, να σκεφτούν κριτικά, «είναι άραγε 'κακό' ένα παιδί που έκανε μια ζημιά;» «τι διαφορετικό θα μπορούσε να κάνει;». Το σχεδιάγραμμα παραμένει στο χώρο της τάξης και προτείνεται να δημιουργηθούν αντίγραφα για τον προσωπικό φάκελο επιτευγμάτων κάθε παιδιού. Σε άλλο χρόνο, τα παιδιά μπορούν να επανέρχονται σε αυτό και να επανεξετάζουν τα λεγόμενά τους, να (αυτό)αξιολογούν τη συμβολή τους.

Σε επόμενη φάση, ο/η εκπαιδευτικός επιλέγει να διαβάσει στα παιδιά την ιστορία ενός μικρού αγοριού του Πετίτ, που διαπραγματεύεται τη κατάκτηση της προσωπικής εικόνας του εαυτού, τις έννοιες της «καλής» και της «κακής συμπεριφοράς» και το βασανιστικό ερώτημα που κυριαρχεί στη σκέψη του κριτικά και δημιουργικά σκεπτόμενου Πετίτ: «Μήπως είμαι ένα είδος καλόκακου παιδιού; Δεν υπάρχει άλλη εξήγηση!»

Το βιβλίο της Isol, «Ο Πετίτ, το τέρας» (2014), ξεκινάει με μια τυπική ερώτηση γνωριμίας-αναγνώρισης που εγγράφεται στο πορτρέτο του ήρωα: «Τον ξέρεις τον Πετίτ;». Το όνομα του είναι συμβολικό: είναι, φαίνεται και λέγεται Μικρός. Το πρώτο δισέλιδο είναι μια θετική διατύπωση για τον ήρωα, και στις επόμενες σελίδες ξεκινάει ένα «παιχνίδι αντιθέτων» ανάμεσα σε δύο πόλους. Η δημιουργός παρουσιάζει στιγμιότυπα της καθημερινότητας του μικρού αγοριού που τον χαρακτηρίζουν κάποιες φορές ως «καλό» και κάποιες άλλες ως «κακό». Όλα αποδίδονται με λιτές προτάσεις, ελάχιστο κείμενο και ενισχύονται με εικονιστικές πληροφορίες, δοσμένες μέσα από απλά σκίτσα, σαν να είναι φτιαγμένα από παιδικό χέρι. Οι δύο πρώτες εικόνες και τα κείμενα παρουσιάζουν δύο διαφορετικές-αντίθετες πλευρές του ήρωα: «Ο Πετίτ είναι καλό παιδί όταν παίζει με τον σκύλο του» «Ο Πετίτ είναι κακό παιδί όταν τραβάει τα μαλλιά των κοριτσιών».

Κάθε παιδί αναγνώστης-θεατής αναγνωρίζει στο βιβλίο τις δικές του εμπειρίες, νιώθει ότι θα μπορούσε να είναι στη θέση του ήρωα και, μάλιστα, τα στιγμιότυπα είναι τόσο συνηθισμένα και κωδικοποιημένα ως επιθυμητές ή ανεπιθύμητες συμπεριφορές στη συνείδηση των παιδιών, ώστε το ξεκίνημα της ανάγνωσης του βιβλίου να εξασφαλίζει τη συγκατάβαση του αναγνώστη.

Στο επόμενο δισέλιδο συναντάμε τον Πετίτ σε δύο διαφορετικά περιστατικά, δίπλα-δίπλα, αλλά και σε αντιπαράθεση ως προς το μήνυμά τους. Στο ένα, «Ο Πετίτ μπορεί να είναι πολύ καλός με τον παππού του τον Πέτρο», «αλλά πάρα πολύ κακός με τα περιστέρια». Το δίπολο διατυπώνεται συγκριτικά και το λεκτικό μήνυμα βαραίνει προς την ανεπιθύμητη συμπεριφορά. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι εδώ, όλες οι συμπεριφορές εκδηλώνονται στο πλαίσιο του παιχνιδιού, του μοναχικού, του συντροφικού, του ομαδικού. Στη συνέχεια, «Η μαμά του τον ρωτάει: Πώς γίνεται ένα τόσο καλό παιδί να κάνει μερικές φορές τόσο άσχημα πράγματα; Ο Πετίτ δεν ξέρει τι να απαντήσει». «Άλλωστε είναι δύσκολο να ξέρει!».

Η παρουσίαση του Πετίτ από κάποιον τρίτο, άγνωστο αφηγητή, συνεχίζει στα επόμενα τρία δισέλιδα γύρω από το ίδιο δίπολο «κακός-καλός», παράδοξα το «κακό» συνυπάρχει με το «καλό». Παρακάτω, για πρώτη φορά, ο τύπος της πρότασης αλλάζει, γίνεται ερωτηματικός. «Ο Πετίτ όταν παίζει με τα παιχνίδια του, είναι καλός. Αλλά κακός όταν δεν θέλει να τα μοιραστεί;» και αμέσως μετά, διατυπώνεται το κρίσιμο ερώτημα: «Ποτέ καλός; Πάντα κακός;».

Το παιδί αναγνώστης-θεατής καλείται να στοχαστεί, να δει τα πράγματα από τη θέση του Πετίτ, αλλά και των άλλων παιδιών που εμπλέκονται μαζί του, να σκεφτεί «Τι βλέπω;» «Τι ξέρω για αυτό;», να αναλύσει συμπεριφορές σύμφωνα με τα βιώματά του και τις εμπειρίες του, να λάβει υπόψη του κανόνες, να καταλήξει σε συμπεράσματα και να απαντήσει με επιχειρήματα στο ερώτημα: «Γιατί το λες αυτό;» «Τι βλέπεις ή ξέρεις που σε κάνει να λες αυτό;», μια χρήσιμη ρουτίνα σκέψης για να συγκεντρώνουμε πληροφορίες σχετικά με το πώς αντιλαμβάνονται οι μαθητές μας γενικές έννοιες όταν εισάγουμε ένα νέο θέμα. Σταματάμε την ανάγνωση, το βιβλίο παραμένει ανοιχτό στο κέντρο της συζήτησης, και απευθύνουμε την ερώτηση: «Εσείς τι σκέφτεστε για τον Πετίτ;». Για να διευκολύνουμε τα παιδιά να αναπτύξουν στοχασμούς και να τα προτρέψουμε να εκφραστούν, εισάγουμε τη ρουτίνα σκέψης «Βλέπω-σκέφτομαι-Αναρωτιέμαι» (Project Zero's Thinking Routine Toolbox).

Ζητάμε από τα παιδιά να παρατηρήσουν προσεκτικά τις δύο εικόνες, μία κάθε φορά, και να απαντήσουν στις ερωτήσεις: «Τι βλέπεις;» «Τι σκέφτεσαι γι' αυτό;» «Τι σε κάνει να αναρωτιέσαι;» και να τεκμηριώσουν, «Γιατί το λες αυτό;». Ερωτήσεις που προσκαλούν τα παιδιά να πάρουν το χρόνο τους και να παρατηρήσουν τις λεπτομέρειες στις εικόνες, να κάνουν συσχετίσεις, να στοχαστούν για αυτά που βλέπουν, να διατυπώσουν υποθέσεις για όσα παρατηρούν και να τεκμηριώσουν την άποψή τους.

Στόχος της δραστηριότητας είναι να διερευνήσουμε σε βάθος την κατάσταση προβληματισμού, να μη βιαστούμε να τον χαρακτηρίσουμε με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Θέλουμε η σκέψη των παιδιών να μετακινηθεί από το δίπολο καλός-κακός και να στοχαστούν για «το τι συμβαίνει εδώ;» «γιατί άραγε συνέβη αυτό;» «θα μπορούσε να είχε γίνει αλλιώς;». Να ερμηνεύσουν τα συναισθήματα των παιδιών αποκωδικοποιώντας τις εκφράσεις του προσώπου και τη στάση του σώματός τους, τα χρώματα, τα σχήματα, τις γραμμές, τα γραφικά στοιχεία, να στοχαστούν για το πλαίσιο και τις συγκεκριμένες συμπεριφορές, να εκφράσουν απόψεις για τα συναισθήματα και τις πράξεις του κεντρικού προσώπου, του Πετίτ, τις εναλλακτικές που μπορούν να προτείνουν, το τι διαφορετικό θα μπορούσε να είχε γίνει και να εξηγήσουν σε ποια στοιχεία στηρίζουν την άποψή τους. Ο/Η εκπαιδευτικός καταγράφει σε χαρτί, χωρισμένο σε τρεις στήλες, αυτά που παρατηρούν τα παιδιά, αυτά που σκέφτονται για όσα συμβαίνουν και αυτά που αναρωτιούνται, τις εναλλακτικές προτάσεις συμπεριφοράς. Ο συγκεκριμένος πίνακας μπορεί να αναπαραχθεί και να ενσωματωθεί στον φάκελο επιτευγμάτων κάθε παιδιού, αποτελεί ένα αρχικό ντοκουμέντο της μαθησιακής διαδικασίας, και επιστρέφουμε σε αυτό κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης του θέματος.

Στο επόμενο εργαστήριο, ολοκληρώνουμε την ανάγνωση του βιβλίου και ζητάμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν ένα περιστατικό σύγκρουσης, κάτι που συνέβη στα ίδια ή σε κάποιον φίλο τους. Η δραστηριότητα έχει ως εξής: Προτρέπουμε τα παιδιά να ζωγραφίσουν το πώς αισθάνεται ο κάθε χαρακτήρας. Κατόπιν, τα καλούμε να παρουσιάσουν τη ζωγραφιά

τους στην ομάδα, να περιγράψουν το πρόβλημα, να πουν το πώς αισθάνεται ο κάθε χαρακτήρας και να βρουν έναν τρόπο με τον οποίο ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ να λυθεί το πρόβλημα. Παρακινούμε και τους ακροατές (τα υπόλοιπα παιδιά) να σκεφτούν και εκείνα ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥΣ τρόπους που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στη λύση του προβλήματος-της σύγκρουσης (Κουρμούση, 2015:256). Κάθε έργο των παιδιών υπομνηματίζεται από την/τον εκπαιδευτικό με μια σύντομη περιγραφή- τίτλο που δίνει το ίδιο. Όλα τα περιστατικά και οι προτάσεις των παιδιών καταγράφονται σε πίνακα με δύο στήλες: ΠΡΟΒΛΗΜΑ-ΛΥΣΕΙΣ και με την ολοκλήρωση της αποτύπωσης, συζητάμε κάθε μία από τις προτάσεις και προσδιορίζουμε τις πιθανές συνέπειες της, σκεφτόμαστε σφαιρικά, λαμβάνοντας υπόψη την οπτική τα συμφέροντα των εμπλεκομένων, επιχειρηματολογούμε για τους λόγους που πιστεύουμε ότι είναι πράγματι μια «καλή ιδέα» που οδηγεί σε μια ικανοποιητική επίλυση του προβλήματος για όλους.

Στη συνέχεια, είναι ενδιαφέρον να διερευνήσουμε κατά πόσο έχει τροποποιηθεί η στάση του κάθε παιδιού. Για να το διαπιστώσουμε, ακολουθεί προσωπική συνάντηση-συνέντευξη του/της εκπαιδευτικού με το κάθε παιδί και του ζητάει να αναστοχαστεί για το έργο που δημιούργησε, τι σκεφτόταν πριν, όταν το δημιούργησε, και τι σκέφτεται τώρα, μετά τη συζήτηση. Σημειώνει τα λεγόμενά του σε ένα δελτίο και το επισυνάπτει στη ζωγραφιά του, ένα σημαντικό ντοκουμέντο που τεκμηριώνει τη μετακίνηση από τις αρχικές του σκέψεις σε αυτές που ακολουθούν τη διαπραγμάτευση στην ομάδα. Το παιδί αναγνωρίζει αυτή τη βελτίωση, νιώθει προσωπική ικανοποίηση και, πιθανότατα, να επιλέξει να το συμπεριλάβει στον προσωπικό του φάκελο επιτευγμάτων.

Το υλικό της προηγούμενης δραστηριότητας μπορεί να συγκεντρωθεί, να μορφοποιηθεί σε καρτέλες παιχνιδιού και να αξιοποιηθεί σε ένα θεατρικό εργαστήριο με την εμπλοκή των παιδιών σε ένα παιχνίδι ρόλων. Σε αυτό το παιχνίδι, τα παιδιά προκαλούνται να επιδείξουν ικανοποιητική επάρκεια σε δεξιότητες συνεργασίας, επικοινωνίας, κριτικού στοχασμού και δημιουργικότητας. Είναι απαραίτητο να συζητήσουν, να μοιραστούν ρόλους, να προσαρμόσουν τις επικοινωνιακές στρατηγικές τους (λεκτική, μη λεκτική) στην αλληλεπίδραση μεταξύ τους αλλά και στις αντιδράσεις του ακροατηρίου, να αναλύσουν διαφορετικές συμπεριφορές και να κατανοήσουν πώς η συμπεριφορά του ενός αλληλοεπιδρά και επηρεάζει τη συμπεριφορά του άλλου, να συνειδητοποιήσουν τα όρια του παιχνιδιού προσποίησης, να χρησιμοποιήσουν με πρωτότυπο τρόπο τα εκφραστικά τους μέσα και να διαχειριστούν το υλικό με επινοητικότητα. Ορίζεται το πλαίσιο του παιχνιδιού, δημιουργούνται τα ζευγάρια και το παιχνίδι ξεκινά!

Τα παιδιά σε ρόλο φορούν ένα διακριτικό, ένα σύμβολο που σηματοδοτεί τη συνθήκη του παιχνιδιού, επιλέγουν κάποιο από τα περιστατικά που έχουμε επεξεργαστεί στην ομάδα και τα υπόλοιπα είναι οι θεατές και παρακολουθούν με προσοχή όσα εκτελούνται στη σκηνή. Οι δύο «πρωταγωνιστές» είναι ελεύθεροι να αυτοσχεδιάσουν, να αναπαραστήσουν περιστατικά της καθημερινότητας που έχουν τη δυναμική να προκαλούν εντάσεις και να προσπαθήσουν να βρουν τον τρόπο απάντησης του ενός στην ανεπιθύμητη συμπεριφορά του άλλου, επιδιώκοντας να αποφευχθεί η σύγκρουση. Με τη λήξη του επεισοδίου, το ακροατήριο έχει το δικαίωμα να σχολιάσει, να κάνει παρατηρήσεις, να προτείνει μία άλλη εκδοχή, να ρωτήσει, να δώσει ανατροφοδότηση. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η πρόταση για την υιοθέτηση των διαφορετικών οπτικών και από τους δύο παίκτες στο παιχνίδι. «Προτείνεται μάλιστα, όταν τα παιδιά παίζουν ρόλους ανά ζεύγη-και κυρίως σε αναπαραστάσεις διαπροσωπικών προβλημάτων- να αλλάζουν ρόλους, περνώντας και από τις δύο πλευρές του προβλήματος. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούν να βλέπουν την ίδια κατάσταση και από τις δύο διαφορετικές θέσεις, και είναι σημαντικό στο τέλος κάθε επεισοδίου του παιχνιδιού, να ρωτάμε τα παιδιά πως αισθάνθηκαν» (Κουρμούση, 2015:66). Προτείνεται, η δραστηριότητα να καταγραφεί ψηφιακά και το υλικό να παρουσιαστεί και να σχολιαστεί σε επόμενες συζητήσεις με τα παιδιά αλλά και συναντήσεις με τους γονείς/κηδεμόνες τους.

Η εκπαίδευση των παιδιών για την επίλυση προβλημάτων από τα ίδια, βαθμιαία τα καθιστά ικανά, όχι μόνο να διαπραγματεύονται τα δικά τους προβλήματα και τις δικές τους συγκρούσεις, αλλά και να αναλαμβάνουν καθήκοντα ως διαμεσολαβητές στις συγκρούσεις άλλων παιδιών. Ο θεσμός των «Ειρηνοποιών», ενεργοποιείται στις περιπτώσεις εκείνες που διαπιστώνεται αδυναμία επίλυσης του προβλήματος από τους ίδιους τους εμπλεκόμενους μαθητές. Σε επόμενο εργαστήριο μπορούμε να δουλέψουμε με τα παιδιά στη διαδικασία που ακολουθείται, τα ερωτήματα-κλειδιά που τη δομούν, την εμπέδωση του τρόπου σκέψης για την Εκτίμηση Καταστάσεων και την Επίλυση Προβλημάτων. Στην περίπτωση που κάποια παιδιά αδυνατούν να λύσουν το πρόβλημα που έχει δημιουργηθεί μεταξύ τους, οι «ειρηνοποιοί» αναλαμβάνουν να διαμεσολαβήσουν και να καθοδηγήσουν τους συμμαθητές τους στην εύρεση λύσεων με ερωτήσεις: «Τι συνέβη; Πείτε μας ένας ένας με τη σειρά.» «Βλέπετε τα πράγματα με τον ΙΔΙΟ τρόπο ή με ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ;» «Και τώρα πώς αισθάνεστε;» «Τι μπορείτε λοιπόν να κάνετε για να λύσετε το πρόβλημα και να αισθανθείτε καλύτερα; Τι άλλο; Ποια λύση είναι η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΙΔΕΑ;». Δίνουν χρόνο στα παιδιά που εμπλέκονται να σκεφτούν κάποιες λύσεις και να επιλέξουν την καλύτερη και, σε περίπτωση που δε φαίνεται να το κατορθώνουν, ρωτούν: «Έχετε σκεφτεί να ... ή να... ή να...;» «Ποια από αυτές τις λύσεις σας φαίνεται ΚΑΛΗ ΙΔΕΑ και θέλετε να τη δοκιμάσετε;» (Κουρμούση, 2015:253).

Πίνακας με ενδεικτικές παραπομπές στο ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ και το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο

ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ (σε Ικανότητες που επιδιώκεται να αναπτυχθούν)
ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ	<p><u>Παιδί και Γλώσσα</u>: Να διηγούνται, να περιγράφουν, να εξηγούν και να ερμηνεύουν, να συμμετέχουν σε συζητήσεις και να χρησιμοποιούν στοιχειώδη επιχειρηματολογία, Να αναγνωρίζουν τις βασικές εκδοχές του γραπτού λόγου με βάση τα εξωτερικά-τυπογραφικά χαρακτηριστικά και να συνειδητοποιούν ότι οι διαφορετικές αυτές εκδοχές μεταφέρουν μηνύματα με διαφορετικό τρόπο και χρησιμοποιούνται για διαφορετικούς λόγους, να παίρνουν πληροφορίες από διάφορες πηγές όπως αφίσες, ταινίες, σήματα, έργα τέχνης στις οποίες συνυπάρχουν γραπτός λόγος και εικόνα</p> <p><u>Ανθρωπογενές περιβάλλον και αλληλεπίδραση</u>: Να αναπτύξουν την αυτοεκτίμησή τους, να αναπτύξουν ικανότητες συνεργασίας, να κατανοούν την αξία της ομαδικής εργασίας και της από κοινού ανακάλυψης, να μάθουν βασικούς κανόνες υγιεινής και προστασίας, να γνωρίσουν το εγγύς ανθρωπογενές περιβάλλον, να αντιλαμβάνονται την αλληλεπίδραση του περιβάλλοντος με τις δραστηριότητες του ανθρώπου, να ακολουθούν τους κανόνες ασφαλείας και να χρησιμοποιούν, να αναπτύξουν τη γλώσσα και την επικοινωνία και να αξιοποιούν την τεχνολογία, να εξοικειώνονται με βασικές ερευνητικές διαδικασίες, να διευρύνουν τις γνώσεις τους για τον ανθρώπινο οργανισμό, να αναγνωρίζουν τη χρησιμότητα ορισμένων εργαλείων και οργάνων για τη συλλογή πληροφοριών και να εξοικειωθούν με τη χρήση τους.</p> <p><u>Παιδί Δημιουργία και Έκφραση</u>: Να παρατηρούν και να προσπαθούν να ερμηνεύσουν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον με πολλούς τρόπους και χρησιμοποιώντας ποικίλα υλικά, ενθαρρύνονται να αναπτύξουν τη γλώσσα, την επικοινωνία και να αξιοποιούν την τεχνολογία ανάλογα, να εκφράζονται με το δημιουργικό δράμα και να αναπτύξουν τη γλώσσα, να καλλιεργούν την επικοινωνία και να αξιοποιούν στο πλαίσιο των δυνατοτήτων τους την τεχνολογία, να εκφράζονται με τον αυτοσχεδιασμό, να συνεργάζονται και να δημιουργούν από κοινού.</p> <p><u>Πρόγραμμα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων φυσικής αγωγής</u>: Να αναπτύξουν την κινητικότητά τους, να αναπτύξουν τη σωματική τους δραστηριότητα και να προάγουν την υγεία τους, να αποδέχονται την τήρηση κανόνων ασφαλείας, να αναπτύξουν σταδιακά θετικές στάσεις για συνεργασία και αλληλοαποδοχή και υποστήριξη</p> <p><u>Παιδί και Πληροφορική</u>: να ταυτίζουν το υπολογιστή με μια μηχανή που βοηθάει τον άνθρωπο στην εργασία του και που μπορεί να τον</p>

<p style="text-align: center;">Συμπληρωματικά Νέο ΠΣ, 2011</p>	<p>χρησιμοποιήσει για παιχνίδι και διασκέδαση, να αναγνωρίζουν τις κυριότερες μονάδες του υπολογιστή και τον υπολογιστή ως ενιαίο σύστημα, να χειρίζονται το ποντίκι, το πληκτρολόγιο, τον δείκτη του ποντικού, να παίζουν με τα εργαλεία σχεδίασης και τα έτοιμα γεωμετρικά σχήματα, να χρησιμοποιούν κατάλληλο λογισμικό για να εκτελέσουν παιχνίδια εξερεύνησης και επίλυσης απλών προβλημάτων, να γνωρίζουν τη σωστή χρήση του υπολογιστή για τη δική τους ασφάλεια και προφύλαξη, να συνεργάζονται σε ομάδες για την παραγωγή κάποιου έργου και να σέβονται τις απόψεις και την εργασία των άλλων.</p> <p><u>Μαθησιακή περιοχή «Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη»-</u> Περιεχόμενα: Ταυτότητα, Αυτορρύθμιση, Προσωπική ενδυνάμωση, Κοινωνικές δεξιότητες, Κοινωνική αλληλεπίδραση. Μαθησιακοί στόχοι: Να αυτονομηθούν, Να αποδέχονται τη διαφορετικότητα. Ιδέες για δραστηριότητες-Μεθοδολογικές προσεγγίσεις: Φροντίζουν τον εαυτό τους μόνα τους, ανταλλάσσουν απόψεις για βασικές συνήθειες φροντίδας του σώματος (διατροφή, καθαριότητα), Προσπαθούν να επικοινωνήσουν με παιδιά που δυσκολεύονται στην λεκτική έκφραση ή μιλούν άλλη γλώσσα.</p> <p><u>Μαθησιακή περιοχή: Τεχνολογίες Πληροφοριών & Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.). Ενότητα: Γνωρίζω τις ΤΠΕ και δημιουργώ.</u> Περιεχόμενα: Γνωριμία με τα βασικά χαρακτηριστικά των ΤΠΕ, Βασικές λειτουργίες ενός υπολογιστικού συστήματος, διαφόρων λογισμικών, ψηφιακών συσκευών και προγραμματιζόμενων παιχνιδιών, Ανάπτυξη και έκφραση ιδεών με ψηφιακά μέσα και παραγωγή πολυτροπικών κειμένων. <u>Ενότητα: Επικοινωνώ και συνεργάζομαι με τις ΤΠΕ.</u> Περιεχόμενα: Επικοινωνία, αλληλεπίδραση, συνεργασία. Ενότητα: Διερευνώ, πειραματίζομαι, ανακαλύπτω και λύνω προβλήματα με τις ΤΠΕ.: Πρόσβαση στην πληροφορία και τη διαχείρισή της, Ενίσχυση των μαθησιακών εμπειριών με τη χρήση ΤΠΕ. Ενότητα: Οι ΤΠΕ στην κοινωνία και τον πολιτισμό. Περιεχόμενα: Ασφαλής χρήση των ΤΠΕ και ανάπτυξη στάσεων και δεξιοτήτων.</p> <p><u>Μαθησιακή περιοχή: Γλώσσα.</u> Κατανόηση προφορικών κειμένων. Περιεχόμενα: Πολυτροπικά κείμενα, εκείνα που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο, μουσική, εικόνα, κείμενα κάθε είδους, Συζητήσεις, Βιωματικές αναδιηγήσεις, Καθημερινοί διάλογοι με συγκεκριμένο θέμα και συγκεκριμένο σκοπό, Παιχνίδια ρόλων. Ενότητα: Παραγωγή Προφορικών κειμένων. <u>Περιεχόμενα:</u> Δραματοποιήσεις, Θεατρικό παιχνίδι, Διάλογοι για παροχή πληροφορίας, έκφραση γνώμης, παροχή οδηγιών, Περιγραφές, Παιχνίδια λέξεων, εικονογραφημένες ιστορίες, Αφήγησης καθημερινών γεγονότων. Ενότητες: Κατανόηση Γραπτού Λόγου, Παραγωγή γραπτού λόγου: Ηλεκτρονικός Υπολογιστή</p>
---	--

	<p><u>Μαθησιακή περιοχή: Φυσική αγωγή. Ενότητες:</u> Ανάπτυξη και διατήρηση κατάλληλου επιπέδου φυσικής κατάστασης και προαγωγή της υγείας του-Επίδειξη ενός φυσικά δραστήριου τρόπου ζωής. Απόκτηση θετικής εμπειρίας μέσα από τη φυσική δραστηριότητα και ανάπτυξη αυτό-έκφραση και κοινωνικής αλληλεπίδρασης, Κατανόηση και σεβασμός της διαφορετικότητας των ατόμων και συνεργασία με όλους & Επίδειξη υπεύθυνης κοινωνικής συμπεριφοράς .</p> <p><u>Μαθησιακή περιοχή: Τέχνες. Εικαστικά, Θέατρο :</u> σύνδεση και λειτουργία αμάδας, Γνωριμία με το σώμα μέσα από τους άλλους και το περιβάλλον και τους άλλους, Συνδυασμός σκέψης και έκφρασης.</p> <p><u>Ενότητα:</u> Οπτικοακουστική Έκφραση.</p>
--	--

Πίνακας με ενδεικτικά παραδείγματα και παραπομπή σε δοκιμασμένα προγράμματα της Σχολικής Ζωής και Σχολικών Δραστηριοτήτων

ΤΙΤΛΟΣ -ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ
<p>Στρατηγικές Προώθησης της Σωματικής Δραστηριότητας Παιδιών & Εφήβων. Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο. Διαθέσιμο στο: https://evzhn.edu.gr/category/articles/teachers/ & https://evzhn.edu.gr/class-material/</p>	<p>Αξιοποίηση του πλούσιου πληροφοριακού για τον/την εκπαιδευτικό και του διαβαθμισμένου εκπαιδευτικού και εποπτικού υλικού Παιχνίδια</p>
<p>Ισορροπημένη διατροφή και άσκηση (2010). Ινστιτούτο Κοινωνικής και Προληπτικής Ιατρικής, Ίδρυμα Αριστείδης Δασκαλόπουλος & Εθνικό Δίκτυο Δήμων Προαγωγής Υγείας. Διαθέσιμο στο: https://neaygeia.gr/publication/odigos-diatrofis/</p>	<p>Συνοπτικός οδηγός για γονείς Χρήσιμο έντυπο για την ενημέρωση των γονέων σε συναντήσεις συνεργασίας</p>
<p>Το μεγαλύτερο μάθημα του κόσμου. Plate PioneerZ. Εισαγωγή. «Πρωτοπόροι της Διατροφής: Γενιά Z». Διαθέσιμο στο: https://inactionforabetterworld.com/wp-content/uploads/2019/11/Every-Plate-Tells-A-Story_final-new-min.pdf https://inactionforabetterworld.com/wp-content/uploads/2019/11/Plate-PioneerZ-lessonplan_2019_final-min.pdf https://inactionforabetterworld.com/wp-content/uploads/2019/11/Global-Goals-Paper_2018-landscape.pdf</p>	<p>Οπτικοακουστικά υλικά Ψηφιακό υλικό Αξιοποίηση Κόμικ σε δραστηριότητα καθοδηγούμενης ανάγνωσης Θεατρικό παιχνίδι Δραστηριότητα έρευνας με τη χρήση συμβόλων (προσωπάκια συναισθημάτων) Ομαδική κατασκευή</p>
<p>Γερά δοντάκια. Πλατφόρμα Αίσωπος. Διαθέσιμο στο: http://aesop.iep.edu.gr/node/20223/5037</p>	<p>Εκπαιδευτικά βίντεο</p>
<p>Η Διατροφούλα συμβουλεύει...! Πλατφόρμα Αίσωπος. Διαθέσιμο στο: http://aesop.iep.edu.gr/node/21213</p>	<p>Κουκλοθέατρο Ψηφιακά παιχνίδια</p>
<p>Ανθρώπινο σώμα: " Η τελειότερη μηχανή ". Πλατφόρμα Αίσωπος. Διαθέσιμο στο: http://aesop.iep.edu.gr/node/11564</p>	<p>Αξιοποίηση διαδραστικών βίντεο στη διδασκαλία</p>
<p>Ο εαυτός μου. Πλατφόρμα Αίσωπος. Διαθέσιμο στο: http://aesop.iep.edu.gr/node/22364</p>	<p>Δημιουργία βίντεο με τις ζωγραφιές των παιδιών, παρουσίαση και ανάρτηση στο διαδίκτυο</p>
<p>Αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων. Πλατφόρμα Αίσωπος. Διαθέσιμο στο: http://aesop.iep.edu.gr/node/17432/4375</p>	<p>Αξιοποίηση διαδικτυακών εφαρμογών στη διδασκαλία</p>

<p>«Χώμα και Νερό»/Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας ΠΕ Αιτωλ/νίας «ΟΔΥΣΣΕΑΣ» Πλατφόρμα 21+- ΕΥ ΖΗΝ</p>	<p>Δημιουργία ομάδας- Κινητικά παιχνίδια Θεατρικό παιχνίδι Αφήγηση ιστοριών</p>
<p>Ο Πυξιδούλης κι η Πυξιδούλα στο Νηπιαγωγείο (ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ "ΠΥΞΙΔΑ"). Θεματικός Άξονας: Ζω καλύτερα – Ευ Ζην</p>	<p>Θεατρικό παιχνίδι Ομαδικά κινητικά παιχνίδια Παιχνίδια επικοινωνίας & Συνεργατικά παιχνίδια</p>
<p>Το Παπάκι Πάει (ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ). Θεματικός Άξονας: Ζω καλύτερα – Ευ Ζην</p>	<p>Κατασκευές & Κουκλοθέατρο με μουσική επένδυση Επιτραπέζιο παιχνίδι- Αφήγηση ιστοριών Οπτικό υλικό για εμπέδωση</p>
<p>Το Σπίτι των Παιδιών - Πρόληψη Επιθετικότητας και Σχολικού Εκφοβισμού (ΠΥΞΙΔΑ). Θεματικός Άξονας: Ζω καλύτερα – Ευ Ζην</p>	<p>Δραστηριότητες για τη γνωριμία στην ομάδα & χαλάρωσης- Χορός Ομαδική ζωγραφική και Κατασκευές Τηλεοπτική εκπομπή</p>

Παράρτημα με περιγραφή ενδεικτικών δράσεων

Στο πλαίσιο υλοποίησης προγραμμάτων της θεματικής περιοχής ΕΥ ΖΗΝ, προτείνεται η συμμετοχή των εκπαιδευτικών και των γονέων σε ημερίδες και βιωματικά εργαστήρια που διοργανώνουν οι φορείς, να αξιοποιείται το υλικό που διαθέτουν και να απευθύνεται πρόσκληση συνεργασίας σε φορείς και εμπειρογνώμονες-ειδικούς επιστήμονες

1. Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο- Εθνική δράση υγείας για τη ζωή των νέων. Πρόγραμμα Ευ Ζην.

Υλικό για την Τάξη. Τρώω φρούτα και λαχανικά και κινούμαι πιο συχνά.
Εκπαιδευτικές Δραστηριότητες για τον μήνα ...της διατροφής
Σχολικές Δραστηριότητες

2. Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας –

α) εκπαιδευτικές ημερίδες & βιωματικά εργαστήρια για τη συναισθηματική νοημοσύνη των νηπίων και τη συναισθηματική αγωγή, το παιχνίδι ως μέσο πρόληψης και μάθησης, την αντιμετώπιση των δυσκολιών των νηπίων.

β) βιωματικά σεμινάρια σε συγκεκριμένα εκπαιδευτικά πρόληψης για το νηπιαγωγείο, όπως «Ο Πυξιδούλης και η Πυξιδούλα στο νηπιαγωγείο -Κ.Π. Πυξίδα», «Παραμύθι χωρίς σύνορα - Κ.Π. Αθηνά Υγεία», «Το σχολείο που ονειρεύομαι-ΟΚΑΝΑ, Κ.Π. Προνόη, Κ.Π. Αργώ, Κ.Π. Ίριδα»

γ) ομάδες εποπτείας και υποστήριξης σε συνέχεια των σεμιναρίων για την εφαρμογή ενός προγράμματος αγωγής υγείας στην τάξη.

Βιωματικά σεμινάρια σε συγκεκριμένα εκπαιδευτικά πρόληψης για το νηπιαγωγείο «Ο Πυξιδούλης και η Πυξιδούλα στο νηπιαγωγείο -Κ.Π. Πυξίδα», «Παραμύθι χωρίς σύνορα - Κ.Π. Αθηνά Υγεία», «Το σχολείο που ονειρεύομαι-ΟΚΑΝΑ, Κ.Π. Προνόη, Κ.Π. Αργώ, Κ.Π. Ίριδα»

3. Ινστιτούτο Υγείας Παιδιού-Υλικό Αγωγής Υγείας
4. Επαγγελματίες Υγείας της περιοχής της σχολικής μονάδας
5. Επισκέπτες Υγείας
6. Αθλητικές Ενώσεις της περιοχής της σχολικής μονάδας
7. Διατροφολόγοι
8. Καταστήματα προϊόντων υγιεινής διατροφής
9. Καταστήματα ειδών γενικής διατροφής
- 10.Επισκέψεις σε χώρους άθλησης και υπαίθριου παιχνιδιού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πράξη: «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις δεξιότητες μέσω εργαστηρίων» (MIS 5092064)

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
«ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2014-2020»
που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

This work is licensed under Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International.
To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη